

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

ศิริขวัญ ปัญญาเรียน^{1*}

เพ็ญกานต์ นามวงศ์²

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์³

¹ ผู้นิพนธ์ประสานงาน โทรศัพท์ 09-1072-2546 อีเมล : phiengkan@rmutl.ac.th

รับเมื่อ 1 มีนาคม 2567 วันที่แก้ไขบทความ 3 เมษายน 2567 ตอปรับเมื่อ 5 เมษายน 2567 10.14416/j.faa.2024.12.010

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง และเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง การวิจัยครั้งนี้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยใช้เครื่องมือ ประกอบด้วย แบบประเมินแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อสรุปในการนำเสนอให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน บนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพื้นฐาน และจำแนกตามกลุ่มข้อมูล (Content Analysis) ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นภูเขาสลับซับซ้อนมีสภาพเป็นป่าสงวนแห่งชาติ มีสถานที่ที่เป็นจุดบ่งชี้ประวัติศาสตร์ที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน อาทิ โบราณสถาน ศาสนสถานและปัจจุบันยังไม่มีผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน ในส่วนของการศึกษาแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนในพื้นที่ตำบลเวียงตาล พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่อยู่ในพื้นที่ตำบลเวียงตาลมีการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวมีการบริหารจัดการสถานที่โดยสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับดีเยี่ยมยังขาดการมีส่วนร่วมในพื้นที่ทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคประชาชน

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อัตลักษณ์ วิถีชุมชน พื้นที่ตำบลเวียงตาล

¹ อาจารย์ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง

² อาจารย์ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการบริการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง

³ อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

Development of Ecotourism in Identity and the Ways of Community at Tumbol Weing Tan area, Hang Chat District, Lampang Province

Sirikhuan Panyarien¹

Phiengkan Namwong²

Silawat chaiwong³

¹ Corresponding author, Tel. 09-1072-2546, E-mail : phiengkan@rmutl.ac.th

Received 1 March 2024; Revised 3 April 2024; Accepted 5 April 2024

Abstract

This research aimed to evaluate the potential of ecotourism destinations based on community identity and ways of life in the area of Wiang Tan subdistrict Hang Chat District, Lampang Province; and to develop ecotourism according to community identity and ways of life in the area of Wiang Tan subdistrict Hang Chat District, Lampang Province. This research used mixed methods to analyze both quantitative and qualitative data. Qualitative analysis tools such as structured interview, focus group, and content analysis were used to analyze qualitative data and to reach a conclusion concerning ecotourism community based on community identity and ways of life.

The results of the research found that, according to the development of ecotourism according to community identity and ways of life in Wiang Tan Subdistrict, Hang Chat District, Lampang Province, most of the community's area is a complex of mountains and is a national reserved forest. There are places that are historical indicators that have been passed down for a long time, such as ancient sites, religious sites, but with no community ecotourism products. As for the study to develop ecotourism according to the identity and ways of life of the community in the Wiang Tan Subdistrict, it was found that the ecotourism destinations in the Wiang Tan Subdistrict area have an access to tourist attractions and have tourism activities that are well managed. Places where tourist attractions are at an excellent level still lack participation in the area from both the government and public sectors.

Keywords : Conservation tourism, Identity, The way of Community, Tumbol Weing Tan area

¹ Lecturer, Department of Tourism and Hospitality Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna Lampang

² Lecturer, Department of Tourism and Hospitality Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna Lampang

³ Lecturer, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Lampang Buddhist College

1. บทนำ

ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อ ประชาชนและประเทศชาติ ซึ่งประกอบไปด้วย ผลกระทบทางด้าน 1) เศรษฐกิจ 2) สังคม 3) วัฒนธรรม 4) ทรัพยากรทางท่องเที่ยว และ 5) สภาพแวดล้อม ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีความสำคัญ ที่จะต้องได้รับการพัฒนาและอนุรักษ์ เพื่อให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยการ 1) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 2) พัฒนาและอนุรักษ์ 3)ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและ วัฒนธรรม และ 4) สร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวไว้ว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนที่สำคัญ มีดังนี้ 1) การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม 2) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้เกิดความมั่นคง สมดุล และยั่งยืน 3) การแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม 4) ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 5) สนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (6) การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ 7) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 8) การพัฒนาความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560)

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความจำเป็นที่ต้องเร่งดำเนินการพัฒนาและรักษาไว้ ทั้งนี้สามารถดำเนินการได้หลายวิธี ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในระดับบุคคล องค์กร และ ระดับประเทศ การอนุรักษ์ทางตรงที่สำคัญ คือ 1) การใช้อย่างประหยัด เพื่อให้มีทรัพยากรไว้ใช้ได้นานและเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด 2) การนำกลับมาใช้ซ้ำ หรือ นำมาใช้ได้ใหม่โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ 3) การบูรณะซ่อมแซม ทำให้สามารถยืดอายุการใช้งานต่อไปได้อีก 4) การบำบัด และการฟื้นฟู เป็นวิธีการที่จะช่วยลดความเสื่อมโทรมของทรัพยากร 5) การใช้สิ่งอื่นทดแทน เป็นวิธีการที่จะช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติน้อยลงและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม 6) การเฝ้าระวังดูแลและป้องกัน เป็นวิธีการที่จะไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย การอนุรักษ์ทางอ้อม ทำได้หลายวิธี ดังนี้ 1) การพัฒนาคุณภาพประชาชน โดนสนับสนุนการศึกษา ด้านการอนุรักษ์ ในทุกระดับอายุ ในทุกระบบการศึกษา ผ่านสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง 2) การใช้มาตรการทางสังคมและกฎหมาย การจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคมเพื่อการอนุรักษ์รักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการให้ความร่วมมือทั้งทางด้านร่างกาย พลังใจ พลังความคิด ด้วยจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับ 3) ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตน 4) การประสานงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ให้มีบทบาทหน้าที่ในการปกป้อง คุ้มครอง ฟื้นฟูการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด 5) ส่งเสริมการศึกษาวิจัย ค้นคว้าวิธีการและพัฒนาเทคโนโลยี มาใช้ในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด ค้นคว้าวิจัยวิธีการจัดการ การปรับปรุง พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน 6) การกำหนดนโยบายและวางแผนทางของรัฐบาล ในการอนุรักษ์และพัฒนาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นหลักให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องยึดถือปฏิบัติ ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขาดการบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบและเชื่อมโยงกับข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและ ยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-พ.ศ. 2559) ในยุทธศาสตร์ การสร้างศักยภาพและความสามารถ เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ทำให้การสร้างศักยภาพและความสามารถเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจรวมทั้งการพัฒนาและจัดการองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและ เศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนจะจกกัน (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2555) ตลอดจน นโยบายระยะเวลาการบริหารราชการ 4 ปี ของรัฐบาล ด้านนโยบายเศรษฐกิจมหภาค ดำเนินการ

ให้มีการกระจาย รายได้และให้เศรษฐกิจสามารถเจริญเติบโตและกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน มีการจ้างงานอย่างเต็มที่ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2554) และยังคงสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2560-พ.ศ.2564 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน โดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในเชิงอัตลักษณ์ท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ให้เกิดความยั่งยืน เกิดการสร้างธุรกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ และยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าและบริการบนพื้นฐานของมรดกและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยวและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม อย่างสร้างสรรค์ มีการบริหารอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีภาครัฐ เอกชน ชุมชน และประชาสังคมในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554)

จังหวัดลำปางมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมาก จึงมีการจัดทำแผนพัฒนา จังหวัดลำปาง 5 ปี (พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2564) ฉบับทบทวน ปี พ.ศ. 2564 ในเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ การพัฒนาสินค้าและบริการในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวครบวงจร บนพื้นฐานของเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ที่มีความโดดเด่นและมีคุณภาพสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประเด็นที่ 1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (สำนักงานจังหวัด ลำปาง, 2564) อำเภอห้างฉัตรเป็นอำเภอหนึ่งที่มีทรัพยากรทาง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมาก ซึ่งเห็นได้จากแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น วัดปงยางคก อนุสาวรีย์เจ้าพ่อขุนตาน ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย สวนป่าทุ่งเกวียน กาดทุ่งเกวียน น้ำตกแม่ลอง และอุทยานแห่งชาติดอยขุนตาลแต่แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ ในสภาพความเป็นจริงยังขาดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวการบูรณาการร่วมกันแต่ละภาคส่วน เช่น หน่วยงาน ภาครัฐ นักวิชาการ ผู้ประกอบการ ประชาชนในพื้นที่และที่สำคัญ ขาดองค์ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยเข้ามาประยุกต์ในการแก้ไข ปัญหา เช่น 1) ด้านอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมพื้นถิ่น 2) ด้านการพัฒนาองค์ประกอบการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ ทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมทางการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 3) ด้านการส่งเสริมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน จากการสืบค้นข้อมูล การท่องเที่ยวในพื้นที่พบว่ามีข้อมูลไม่เพียงพอที่นำมาสนับสนุนในการวิจัยและประยุกต์เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนในพื้นที่ได้ (องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงตาล, 2564)

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยร่วมกับชุมชน ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ทำการศึกษา การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนในพื้นที่โดยการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว องค์ประกอบ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจการท่องเที่ยวภายในพื้นที่และค้นหาการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ตลอดจนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน ผู้ประกอบการในพื้นที่ สามารถประเมินทิศทางการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ได้ ประชาชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมีคุณภาพ ชีวิตที่ดี และมีวิชาชีพที่เหมาะสมกับประชาชนได้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

2.2 เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัด ลำปาง

3. คำถามการวิจัย

3.1 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปางเป็นอย่างไร

3.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปางเป็นอย่างไร

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติโดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำลายเสียแก่ธรรมชาติแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า และการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น อีกทั้งยังครอบคลุมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นด้วย (Ceballos Lascurain, 1991) และองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกี่ยวกับธรรมชาติที่ยังคงดำรงไว้ซึ่งสภาพดั้งเดิมของระบบนิเวศท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ 2) นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาหาความรู้และประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ 3) การตลาดนับเป็นส่วนสำคัญในการชักจูงนักท่องเที่ยวให้ไปเที่ยวเป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และแหล่งท่องเที่ยวในการให้ข้อมูลเพื่อเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวในลักษณะเช่นนี้เหมาะสมกับความสนใจและตรงตามความต้องการของตนเองหรือไม่ และ 4) การบริการต้องเน้นการให้ข้อมูลข่าวสารและการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่นบริการด้านสื่อความหมายธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น การจัดที่พักสวดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น มักคุเทศก์นำทางในการเดินป่า เป็นต้น (ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เชษฐมาส, 2539)

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ หลักคือ 5A คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2) ความสะดวกในการเดินทาง (Access) 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 4) การบริการที่พัก (Accommodation) และ 5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) โดยสิ่งดึงดูดใจจัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น ส่วนประกอบอื่นๆ ก็มีความสำคัญเช่นกัน อาทิ การคมนาคมขนส่งและความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าสถานที่ท่องเที่ยวอาจมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ แต่สิ่งเหล่านั้นอาจไร้ประโยชน์ หากนักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางไปยังสถานที่นั้นได้ นอกจากนี้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ซึ่งรวมไปถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้แก่นักท่องเที่ยว อาทิ น้ำ ไฟฟ้า โทรศัพท์ ห้องน้ำ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น ร้านอาหาร โรงพยาบาล ธนาคาร ฯลฯ และในส่วนของการบริการที่พัก ควรมีจำนวนที่พักเพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการที่เหมาะสม นอกเหนือจากสถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วงเวลาที่พัก ณ สถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ (Dickman, 1996)

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่มีความชื่นชอบในธรรมชาติที่มีความโดดเด่นให้นักท่องเที่ยวมีความเพลิดเพลินไปกับกิจกรรมการเรียนรู้บนพื้นฐานของความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถรักษาธรรมชาติ

4.2 แนวคิดการพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนมีรูปแบบการท่องเที่ยวด้วยกัน 3 รูปแบบหลัก คือ รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) เป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์

ตามท้องถิ่นนั้น การท่องเที่ยวรูปแบบนี้จะเน้นความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสถานที่โบราณของท้องถิ่น ประวัติความเป็นมาของมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนนั้น รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวชมวิถีตามชนบท (Rural tourism) เป็นการท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่มีลักษณะวิถีชีวิตเฉพาะของคนในพื้นที่นั้นซึ่งไม่เหมือนใคร มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทั้งยังมีคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นมรดกให้แก่รุ่นหลาน รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้านหรือพิธีกรรมเพื่อศึกษาเรียนรู้เข้าใจถึงความเป็นมาและความเชื่อที่มีมาช้านานของหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมที่มีมาอย่างยาวนาน (ณัฐอร มหาทำนุโชค, 2565)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่แสดงถึงความสนใจในคุณค่าวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนและประวัติศาสตร์ของชุมชนเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวคือต้องการแสวงหาการทำกิจกรรมกับเพื่อนฝูงหรือกับคนในครอบครัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีโดยการหาสถานที่ที่กลุ่มสนใจแล้วรวมตัวกันไปยังสถานที่นั้นโดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน องค์ประกอบของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่สำคัญประกอบด้วย 7 ประการ (อรอนงค์ เฌียบแหลม และจันทิรา รัตนรัตน์, 2563) คือ

องค์ประกอบที่ 1 ความมุ่งหมาย คือ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายปลายทางของตัวเอง

องค์ประกอบที่ 2 ความพร้อม คือ พฤติกรรมที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในสถานที่ที่นั้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและคนที่ไปด้วยกัน

องค์ประกอบที่ 3 สถานการณ์ คือ ความเหมาะสมของสถานการณ์นั้นที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเที่ยวหรือเยี่ยมชมสถานที่นั้นได้

องค์ประกอบที่ 4 แปลความหมาย คือ การเข้าใจในวิถีคิดและเดาใจของนักท่องเที่ยวออกว่าเวลาใดเหมาะสมสำหรับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 5 การตอบสนอง คือ นักท่องเที่ยวได้ทำการตัดสินใจแล้วว่าจะไปสถานที่ใดไปกับใคร ทำกิจกรรมใด ใช้งบประมาณเท่าไร

องค์ประกอบที่ 6 ผลลัพธ์ คือ ผลการกระทำที่ตามมาของนักท่องเที่ยวที่อาจจะประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จ

องค์ประกอบที่ 7 ความผิดหวัง คือ นักท่องเที่ยวไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของตนเองได้หรือไม่สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้อาจเกิดจากติดภารกิจกะทันหันขึ้น

ดังนั้นจะเห็นว่าพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเป็นการกระทำทุกอย่างไม่ว่าการกระทำที่ผู้อื่นสังเกตได้โดยอาศัยประสาทสัมผัส และพฤติกรรมภายในจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอก ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคทางการท่องเที่ยว และชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นการซื้ออย่างมีจุดมุ่งหมายและเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะเด่นชัดเฉพาะตัว แตกต่างจากการซื้อสินค้าอื่น เพราะมีคุณลักษณะ คือ 1) ไม่มีผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรมหรือวัตถุที่จับต้องได้ภายหลังจากการลงทุน 2) มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรายได้ที่ผู้ซื้อได้รับอยู่ 3) การซื้อไม่ได้เกิดขึ้นโดยฉับพลันหรือไม่ได้ไตร่ตรองไว้ก่อน และ 4) ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวมาจากการออมและการวางแผนการเงินเอาไว้ล่วงหน้า (Kurzmn Joseph, 2005; Getz, D., 2008)

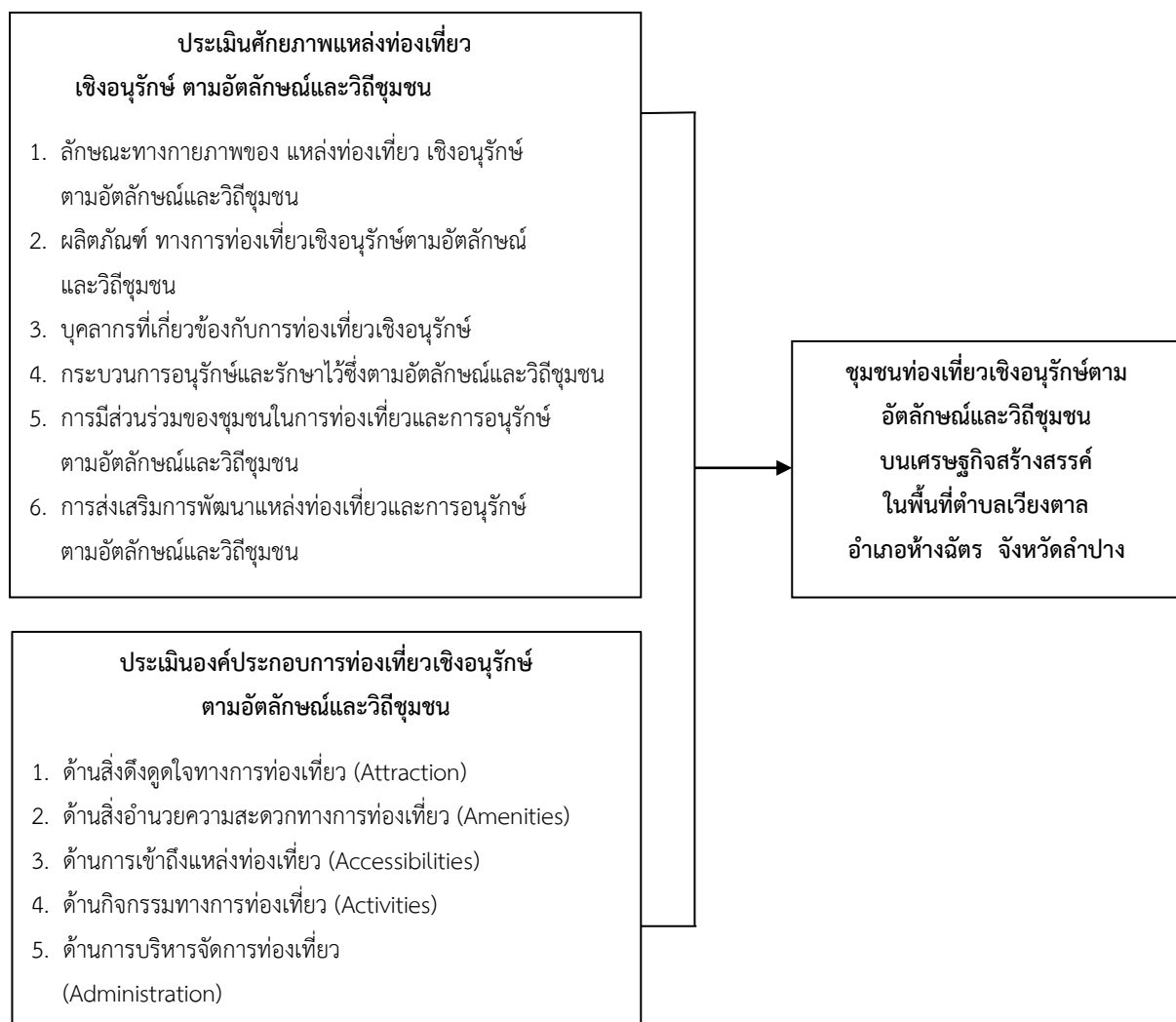
กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจภายใต้เหตุผลของนักท่องเที่ยว ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้บริการต่อสถานที่ท่องเที่ยวที่ตนเองไป

4.4 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction) เป็นความรู้สึกนึกคิดของนักท่องเที่ยวหรือผู้บริโภคได้ประเมินหลังที่ได้รับการบริการหรือสินค้าที่ได้รับมาโดยพิจารณาตัดสินคุณภาพสินค้าและบริการที่ได้รับมานั้นว่าสอดคล้องกับความคาดหวังของตนเองหรือไม่หลังการประเมินสินค้าหรือบริการดังกล่าว นักท่องเที่ยวจะเกิดความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อสินค้าหลังจากการประเมินผลจากประสิทธิภาพตัวสินค้าหรือการให้บริการจากความคาดหวังของนักท่องเที่ยวซึ่งกำหนดไว้ในใจ (Shahriva, 2012; Wolman, 1978) และรัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ ยังกล่าวอีกว่า ทศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยอาจจะเป็นไปในเชิงประเมินค่า ความรู้สึกหรือทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นเป็นไปในทิศทางบวกหรือลบ (รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2557)

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว คือ ความรู้สึกดีหรือทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการที่เกิดจากได้รับการตอบสนองตามที่ต้องการจึงทำให้ลูกค้าเกิดความสุขและความพึงพอใจ

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด

6. วิธีการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้ใช้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods) เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง โดยประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง และนำผลวิเคราะห์มาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ที่สะท้อนถึงภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน เพื่ออนุรักษ์ พัฒนาและเผยแพร่ภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นที่จะพัฒนาเป็นสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในลำปาง เพื่อความมั่นคงทางอาหารและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

6.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักผู้วิจัยใช้เกณฑ์จำนวนแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมาใช้ในการคัดเลือก ได้แก่ ตำบลเวียงตาล ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านสันทราย หมู่ที่ 2 บ้านเหล่า หมู่ที่ 3 บ้านใหม่แม่ปาง หมู่ที่ 4 บ้านยางอ้อย หมู่ที่ 5 บ้านหัววัง หมู่ที่ 6 บ้านทุ่งเกวียน หมู่ที่ 7 บ้านห้วยเรียน หมู่ที่ 8 บ้านแม่ตาลน้อย หมู่ที่ 9 บ้านปางปง-ปางทราย หมู่ที่ 10 บ้านดอน หมู่ที่ 11 บ้านยางอ้อยใต้ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงตาล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงตาล กำนันผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านในพื้นที่ ผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในจังหวัดลำปาง ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชน สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สภาอุตสาหกรรมหอการค้า จำนวน 15 คน

ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวผู้ปฏิบัติงานในการท่องเที่ยว จำนวน 7 คน เพื่อสอบถามความคิดเห็น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนนำไปสู่การวิเคราะห์มาหาจุดอ่อนที่ยังขาดหายไปจาก แนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

- 1) แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนเพื่อประเมินศักยภาพฯ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเพื่อใช้ให้เห็นประเด็นของชุมชนที่จะต้องพัฒนา
- 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
- 3) การสนทนากลุ่ม เป็นการสนทนาผู้นำหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ผู้นำชุมชน 11 ชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวผู้ปฏิบัติงานในการท่องเที่ยว โดยครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

6.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

- 1) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน 11 ชุมชน เพื่อถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน และระยะในการเก็บรวบรวมข้อมูล 12 เดือน
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และกระบวนการในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวทางของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

3) การสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ป้อนคำถามให้แก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในที่ประชุม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการร้านอาหาร ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มแม่บ้าน ทั้งหมด 9 ชุมชน ในเมืองแก่นนครลำปาง ที่ได้รับเชิญมาเพื่อประชุมระดมสมองและร่วมกันอภิปรายในประเด็นเกี่ยวกับศึกษาอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงอาหารท้องถิ่นนครลำปาง และพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหารบนอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นนครลำปาง จำนวน 15 คน

6.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อสรุปในการนำเสนอ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน บนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามกลุ่มข้อมูล (Content Analysis) ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยวัดระดับความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ นำเสนอเป็นความเรียง

1) การประเมินผลด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในประเด็นดังนี้ 1) ลักษณะทางกายภาพของ แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน 2) ผลกระทบทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน 3) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 4) กระบวนการอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน 5) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน และ 6) การส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และตีความโดยใช้วิธีการบรรยายและพรรณนา

2) การประเมินผลด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยวในประเด็นดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) 4) ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) และ 5) ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว (Administration) ทั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และตีความโดยใช้วิธีการบรรยายและพรรณนา

7. ผลการวิจัย

ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จากการประเมินและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานที่ทำหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวผู้ปฏิบัติงานในการท่องเที่ยว 7 คน เพื่อสอบถามความคิดเห็น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนนำไปสู่การวิเคราะห์มาหาจุดอ่อนที่ยังขาดหายไปจาก แนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ใน 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) 3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) 4. ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) และ 5. ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว (Administration)

โดยมีเกณฑ์ในการประเมินระดับศักยภาพ ดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินระดับศักยภาพ

ค่าคะแนน	ระดับมาตรฐาน
81ขึ้นไป	ดีเยี่ยม
71 – 80	ดีมาก
61 – 70	ดี
51 – 60	ปานกลาง
50 หรือน้อยกว่า	ควรปรับปรุง

จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง สามารถประเมินการโดยการให้คะแนน ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction); ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility); ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity); ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activity); และด้านการบริหารจัดการ (Administration) โดยอภิปรายผลในภาพรวมของแต่ละสถานที่ท่องเที่ยว ดังนี้

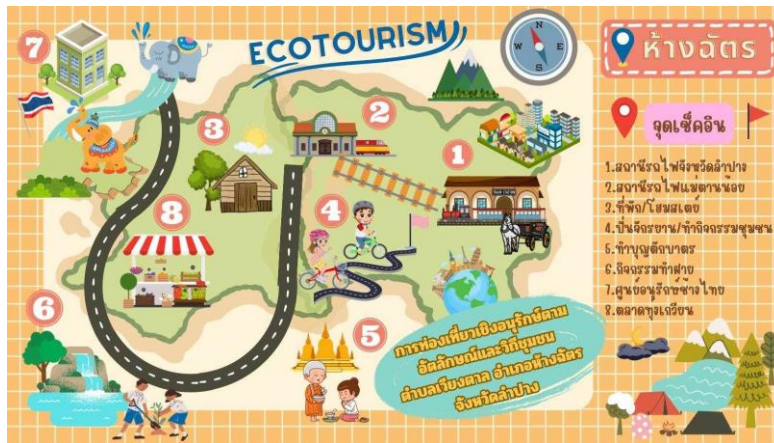
ตารางที่ 2 ผลการประเมิน

สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง	คะแนน (รวม)	ระดับมาตรฐาน
วัดพระธาตุตอดน้อย	57 คะแนน	ปานกลาง
วัดดอนไชย และ เรือนพิพิธภัณฑ “พื้นถิ่นคนเมืองเขลางค์นคร”	50 คะแนน	ควรปรับปรุง
อุทยานประวัติศาสตร์เจ้าพ่อขุนตาล (พญาเบิก)	46 คะแนน	ควรปรับปรุง
สถานีรถไฟบ้านแม่ตานน้อย	115 คะแนน	ปานกลาง
วัดแม่ตานน้อย	46 คะแนน	ควรปรับปรุง
ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย	130 คะแนน	ดีเยี่ยม
ตลาดทุ่งเกวียน	22 คะแนน	ดีเยี่ยม

จากตารางจะเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 7 แห่ง ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลายทั้ง ดีเยี่ยม ปานกลาง และควรปรับปรุงจึงทำให้คณะนักวิจัยนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนเชิงพื้นที่ต่อไป

พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและการประเมินศักยภาพฯ จึงพบว่า ลักษณะทางกายภาพ พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นภูเขาสลับซับซ้อนมีสภาพเป็นป่าสงวนแห่งชาติ คือ ป่าสงวนแห่งชาติ ฝั่งขวาของแม่น้ำวังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารด้านทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีเรื่องราวประวัติศาสตร์ในการก่อตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนาน ตั้งอยู่บนพื้นที่จริงตามประวัติศาสตร์ไทย มีสถานที่ที่เป็นจุดบ่งชี้ประวัติศาสตร์ที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน อาทิ ในโบราณสถาน ศาสนสถานมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศาสตร์ราชโบราณลำปางและมี เรือนพิพิธภัณฑ “ พื้นถิ่นคนเมืองเขลางค์นคร ” (เรือนรับรอง) เป็นสถานที่แสดงถึงวิถีชีวิตของผู้คนในอดีตที่บอกเล่าประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ผลัดกันที่ ปัจจุบันยังไม่มีผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ในพื้นที่นั้น อีกทั้งในชุมชนที่มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงชาติการดูแลเอาใจใส่ พื้นฟูสถานที่ต่าง ให้มีความสวยงาม บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ปัจจุบันชุมชนยังไม่มีบุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล กระบวนการอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน พบว่า มีบางหมู่บ้านเท่านั้นที่มีบุคคลที่เรียกว่าปราชญ์ชาวบ้านซึ่งยังรักษาความเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมเอาไว้ อาทิ บ้านหมู่ 2 บ้านเหล่ามีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญด้านหัตถกรรมจักสาน จักรสานหุบละแอบ บ้านหมู่ 4 มีปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรมงานฝีมือ บ้านหมู่ 5 มีปราชญ์ชาวบ้านด้านการตีมีด ตีดาบและบ้านหมู่ 8 บ้านแม่ตาลน้อย มีปราชญ์ชาวบ้านด้านแพทย์แผนไทยและสมุนไพร การมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน และการส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ตาม

อัตลักษณ์และวิถีชุมชน พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ผ่านกิจกรรม การพัฒนากิจกรรม
เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน เป็นต้น

ภาพที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน

ภาพที่ 3 ตารางเวลาเส้นทางท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน

8. อภิปรายผลการวิจัย

ศึกษาภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชนในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลเวียงตาล เป็นภูเขาสลับซับซ้อนมีสภาพเป็นป่าสงวนแห่งชาติ มีทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ซึ่งเป็นเรื่องราว
ประวัติศาสตร์ในการก่อตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนาน มีสถานที่ที่เป็นจุดบ่งชี้ประวัติศาสตร์ที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน อาทิ

โบราณสถาน ศาสนสถาน เป็นสถานที่แสดงถึงวิถีชีวิตของผู้คนในอดีตที่บอกเล่าประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี แต่เนื่องจากเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ในพื้นที่นั้น อีกทั้งในชุมชนที่มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงชาตการดูแลเอาใจใส่ฟื้นฟูสถานที่ต่าง ๆ ให้ความสวยงาม ปัจจุบันยังไม่มีผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอย่างแท้จริง และยังไม่มีบุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ตำบลเวียงตาลกระบวนกรอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน พบว่า มีบางหมู่บ้านเท่านั้นที่มีบุคคลที่เรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้านซึ่งยังคงรักษาความเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมเอาไว้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนสถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในพื้นที่มีสภาพทรุดโทรม ชาตการดูแลและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับ สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องอาศัยวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และแหล่งโบราณสถาน อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะมีปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาและพัฒนาได้ยาก เช่น สถานที่ไม่ได้รับการดูแลให้สวยงาม เป็นต้น โดยรวมแล้วมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลายทั้ง ดีเยี่ยม ปานกลาง และควรปรับปรุง ซึ่งสอดคล้องกับ ศิลาวรรณ ชัยวงศ์ (2563) พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา ทั้ง 5 ด้าน ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibilities) ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) และ ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว (Administration) พบว่า ดีเยี่ยม ปานกลาง และควรปรับปรุง ตามบริบทสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปะสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามอัตลักษณ์และวิถีชุมชน ในพื้นที่ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง สถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่อยู่ในพื้นที่ตำบลเวียงตาลนั้นแบ่งออกเป็นสองส่วน ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่ยึดและมีความเชื่อได้แก่ ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยและตลาดทุ่งเกวียน ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการที่ดี การประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยึด และสะดวกต่อการถึง อีกส่วนคือ สถานที่ท่องเที่ยวท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนซึ่งเป็นสถานที่ที่ยังไม่มีชื่อเสียง ยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยึด อีกทั้งยังขาดการบริหารจัดการที่ดี ขาดการบำรุงรักษา ฟื้นฟูสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสวยงามดึงดูดใจและมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (2557) กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์กรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อมของวัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการทำงาน การยึดมั่นในอุดมการณ์ การวางแผนการทำงาน การเปิดโอกาส ในการแสดงความคิดเห็น การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน และประเสริฐ ตรีการศุภกร (2544) ยังกล่าวอีกว่า ข้อมูลที่ได้จากการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องเสนอแนะต่อบุคคลหรือหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปพัฒนาและจัดปรับทัศนคติหรือกระบวนกรสนับสนุนให้ชุมชนบนพื้นที่สูงได้รับการแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืนต่อไปด้วย

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบของศักยภาพของชุมชนใกล้เคียงเพื่อหาความเหมือนและความแตกต่าง ถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนเพื่อนำมาทดสอบสมมุติฐานของการศึกษาวิจัยด้านศักยภาพการท่องเที่ยวและสามารถสรุปผลการศึกษานำไปพัฒนาในชุมชนอื่น ๆ เพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้มากขึ้น

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ในประเด็นของนโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เปรียบเทียบประสิทธิภาพของการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว การสนับสนุนงบประมาณการดำเนินการเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน และสนับสนุนงบประมาณการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

10. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมส่งเสริมปกครองส่วนท้องถิ่น. (2564). *องค์การบริหารตำบลเวียง ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง*.
กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย.
- ณัฐอร มหาทำนุโชค. (2565). แนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามวิถี
ชนบทของบ้านถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชน*, 4(3), 54.
- ดรชนัน เอมพันธุ์. (2539). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: แนวคิดหลักการและความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในอุทยานแห่งชาติ*.
เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาอุทยานแห่งชาติกับนันทนาการและการท่องเที่ยวในทศวรรษหน้าเพื่อทรัพยากรที่
ยั่งยืน, วันที่ 27-28 พฤษภาคม 2539. กรุงเทพมหานคร : กรมป่าไม้
- ประเสริฐ ตรีการศุภกร. (2544). *การพัฒนาศักยภาพชุมชนชาวเขากับการลงทุนทางวัฒนธรรมเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
และสังคม*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล. (2557). กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ขององค์กรชุมชนในจังหวัด
อุบลราชธานี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 2(1), 1-16.
- ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ. (2563). *การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา*. รายงานการวิจัย.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12
(พ.ศ. 2560-2567)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, 13-14.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2555). *ยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559)*. กรุงเทพมหานคร :
สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานจังหวัดลำปาง. (2564). *แผนพัฒนา 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564)*. ลำปาง : กระทรวงมหาดไทย.
- สำนักนโยบายและแผน. (2554). *นโยบายระยะการบริหารราชการ 4 ปี ของรัฐบาล*. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวง
การท่องเที่ยวและกีฬา.
- สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2561). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
(วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรการบริหารธุรกิจ)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.
- รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2557). *การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอำเภอบัว จังหวัดน่าน*. *วารสารอารยธรรมศึกษา
โขง-สารวิน*, 5(1), 29-41
- อรอนงค์ เฌิบแหลม และจันทิรา รัตนรัตน์. (2563). พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเยือน
ชุมชนท่องเที่ยวบ้านถ้ำเสือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่. *วารสารการจัดการมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 8(4), 42-54.

ภาษาอังกฤษ

- Ceballos-Lascurain, H. (1991). *Tourism, Eco-tourism and Protected Areas*. In Kusler (ed.) : Eco-tourism
and Resource Conservation. Vol.1 Eco-tourism and resource conservation project.
- Dickman, C. R. (1996). *Overview of the Impacts of Feral Cats on Australian Native Fauna*. Canberra :
Australian Nature Conservation Agency.
- Getz, D. (2008). Event Tourism : Definition, Evolution, and Research. *Tourism Management*, 29(3), 403–428.

- Kurzmn Joseph. (2005). Sports Tourism Categorich. *Journal of Sport Tourism*, 10(1), 15-20.
- Shahriva. R. B. (2012). Factors that influence tourist satisfaction. *Journal of Travel and Tourism Research*, 12(1), 61-79.
- Wahab, Crampon and Rothfield, 1976.
- Wolman. B. B. (1978). *Dictionary of behavioral science*. Boston, MA. : PWS-Kent.